

УДК 633.521

О. Я. Домінська,
здобувач, Львівський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛЬОНАРСТВА УКРАЇНИ

У статті висвітлено проблемні питання виробничого забезпечення розвитку української галузі льонарства, які стримують підвищення результативних показників діяльності льонопромислового підкомплексу України. Наведено вплив факторів функціонування льонарської галузі на організацію виробничого забезпечення льоногосподарських підприємств. На основі аналізу надані можливі напрями покращання виробничого забезпечення розвитку української галузі льонарства.

The article highlights the issues of industrial development of the Ukrainian branch of flax that hinder effective performance increase flax-industrial subcomplex Ukraine. An impact factors of flax industry organization providing flax manufacturing enterprises. Based on the analysis provided possible ways to improve the production of development of the Ukrainian branch of flax.

Ключові слова: льонопромисловий підкомплекс, матеріально-технічні ресурси, виробниче забезпечення, науково-технічний прогрес.

Key words: flax-industrial subcomplex, inputs, production support, scientific and technological progress.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасна ситуація у забезпеченні льонопромислового підкомплексу України матеріально-технічними, трудовими і фінансовими ресурсами відрізняється особливою напруженістю та нестабільністю. Внаслідок цього гостро постає питання про раціональне та ефективне вдосконалення виробничого забезпечення розвитку льонарства. Специфіка льонопромислового підкомплексу пов'язана з зовнішніми і внутрішніми чинниками, що викликають потребу у великій різноманітності мобільної техніки, пристосованої часто до несприятливих умов експлуатації (підвищена вологість, забрудненість, перевантаження та ін.). Проте ці несприятливі чинники знижують термін експлуатації техніки, викликають додаткову потребу в ресурсах на її ремонт і оновлення, знижують можливості впровадження науково-технічного прогресу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам виробничого забезпечення сільськогосподарських підприємств активно досліджують у наукових працях такі вчені, як

Р.А. Абдуллаєв, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, С.М. Кваша, О.М. Онищенко, А.П. Макаренко, Б.Й. Пасхавер, П.Т. Саблук, В.В. Юрчишин, М.Д. Янків та ін. Однак питання виробничого забезпечення льонарської галузі України в цілому та її регіонах у складних сучасних ринкових умовах потребують поглиблених наукових досліджень.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завдання дослідження — аналіз особливостей виробничого забезпечення розвитку льонарської галузі України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Специфіка функціонування льонопромислового господарства впливає на організацію виробничого забезпечення льоногосподарських підприємств таким чином (рис. 1):

1) залежність від природних факторів, що потребує специфічної матеріально-технічної бази і особливого поєднання виробничих ресурсів. Велика залежність результатів виробництва від погодних умов вимагає створення в господарствах страхових фондів на випадок

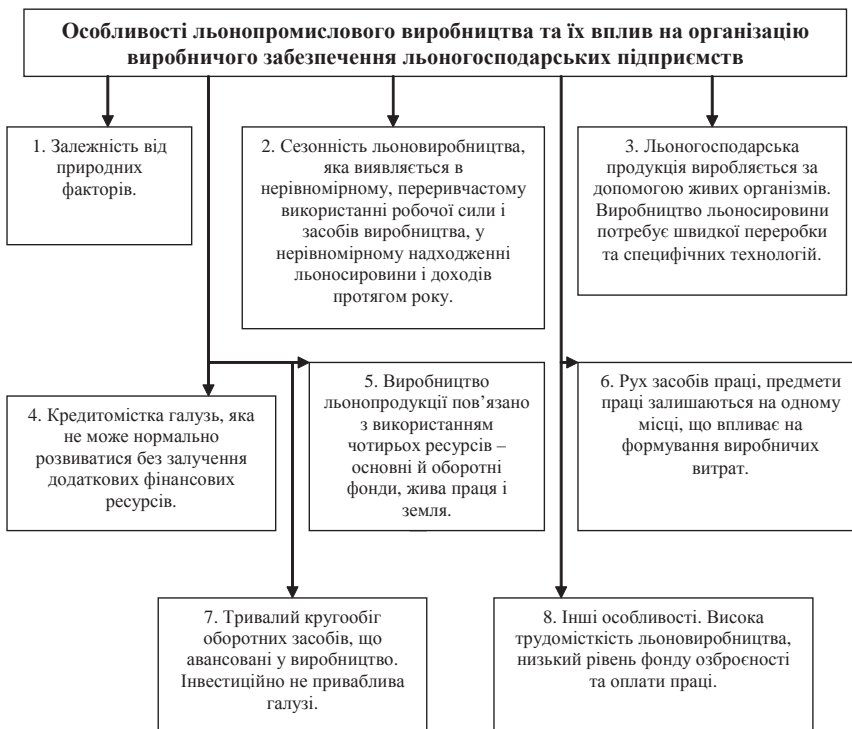

Рис. 1. Особливості льонопромислового виробництва та їх вплив на організацію виробничого забезпечення льоногосподарських підприємств (розробка автора)

посухи, повені, іншого стихійного лиха для забезпечення безперервного процесу відтворення. Необхідності створення таких страхових фондів немає в інших галузях народного господарства, де природний фактор не впливає або майже не впливає на результати господарювання. Льонарське виробництво здійснюється в різних ґрунтово-кліматичних умовах — добрих, середніх і поганих, що безпосередньо позначається на результатах господарської діяльності підприємств і має наслідком істотну диференціацію рівня їх економічного розвитку [1, с. 27];

2) у льонарському господарстві робочий період (час безпосереднього використання живої і уречевленої праці) не збігається з періодом виробництва (час від початку виробництва до одержання готової продукції). У результаті такого незбігу виникає сезонність виробництва, яка виявляється в нерівномірному, переривчастому використанні робочої сили і засобів виробництва, у нерівномірному надходженні продукції і доходів протягом року. Це вимагає розробки заходів щодо пом'якшення сезонності і врахування цього фактора при виборі спеціалізації льонарського підприємства;

3) льонарська продукція виробляється за допомогою живих організмів (рослин, мікроорганізмів), які часто функціонують як засоби виробництва. Оскільки ці живі організми роз-

виваються за біологічними законами, то цим і зумовлюється відома залежність процесу відтворення в льонарському господарстві від природних факторів, що, у свою чергу, вимагає всебічного врахування їх і глибоких знань агробіологічної науки [2, с. 21]. Виробництво льоносировини потребує швидкої переробки та специфічних технологій;

4) льонопромисловий підкомплекс — це кредитомістка галузь, яка не може нормально розвиватися без залучення зі сторони (банків, інших кредитних установ) додаткових фінансових ресурсів, насамперед, у формі короткострокових кредитів, для здійснення поточних платежів з метою забезпечення операційної діяльності. Адже в сільському господарстві існує великий сезонний розрив між вкладенням оборотного капіталу й отриманням доходів. Тому льонопереробні підприємства повинні мати значні суми коштів для покриття сезонних витрат;

5) на відміну від промисловості, до процесу льоногосподарського виробництва залучено не три, а чотири ресурси — основні й оборотні фонди, жива праця і земля, причому земля в льонарському господарстві є головним засобом виробництва, тоді як в інших галузях (крім добувної) вона є лише просторовим базисом. Як основний засіб виробництва земля вимагає свого відтворення на розширеній основі, що породжує ряд специфічних проблем, пов'язаних зі збереженням і підвищенням родючості ґрунту. Основна частина землі орендується у власників землі [6, с. 37]. Використання орендованої землі зумовлює особливості організації роботи на ній, що пов'язано зі збереженням родючості землі та виплатою орендної плати за землю;

6) у льонарському господарстві відбувається рух засобів праці, а предмети праці — рослини (льон) — залишаються на одному місці. Це впливає на формування виробничих витрат, оскільки зумовлює порівняно велику потребу в механізмах і витратах на транспортування продукції;

7) льонарська галузь є найменш інвестиційно-привабливою галуззю порівняно з рядом інших галузей народного господарства. Це спричинено тривалим періодом виробництва

8) інші особливості. Висока трудомісткість льоновиробництва, низький рівень фонду озброєності та оплати праці.

льонарської продукції, який продовжується нерідко більше року і характеризується поступовим наростанням вкладень від початку виробництва до його завершення й одночасним вивільненням коштів у кінці виробництва при одержанні готової продукції. Потенційні інвестори спрямовують свій капітал насамперед у ті виробництва, де має місце швидкий кругообіг коштів, а отже, де можна отримати і швидку віддачу від його інвестування;

8) інші особливості: висока трудомісткість льонарського виробництва, низький рівень фондоозброєності та оплати праці.

Льонарське господарство повільніше за інших пристосовується до економічних і технологічних умов, що змінюються. Це ускладнює швидку його переорієнтацію на виробництво іншої продукції залежно від потреб ринку [8, с. 19]. Використовуючи природні і біологічні чинники виробництва, сільгосптоваровиробники льонопромислового підкомплексу повинні враховувати закони природи, що об'єктивно діють, і нести додаткові витрати по відновленню родючості ґрунту, підтримці екологічної чистоти, забезпеченню розвитку рослин. Значна залежність льонопромислового підкомплексу від природно-кліматичних умов є однією об'єктивною і складною проблемою, що викликає нестійкість фінансово-економічного становища сільгосптоваровиробників, що вимагає участі держави в підтримці нормальних відтворювальних умов в аграрному секторі.

Техніко-технологічна відсталість льонарської галузі є гальмом також і для всього агропромислового сектора економіки, перешкоджає ефективному розвитку процесів спеціалізації і кооперації, агропромислової інтеграції, концентрації виробництва. Для того, щоб подолати технічну і технологічну відсталість льонопромислового підкомплексу, потрібні значні інвестиції. Тут знов виникає проблема, пов'язана з особливостями сільськогосподарського виробництва. Тривалий технологічний процес, неспівпадання проведених витрат і отриманої продукції, а далі — доходів від її реалізації викликають об'єктивну додаткову потребу у фінансових ресурсах для забезпечення безперервного відтворювального процесу в агропромисловому секторі [3, с. 139]. У той же час забезпечення кредитними ресурсами сільськогосподарського льоновиробництва проблематичне у зв'язку з відсутністю достатньої заставної бази у льоновиробників.

Звідси об'єктивна відсутність коштів у сільськогосподарських підприємств льонопромислового підкомплексу для забезпечення виробничого процесу викликає об'єктивну нестачу

коштів у організацій, обслуговуючих льонопромисловість: агрохімічних, меліоративних, транспортних, ремонтних та ін. Крім того, сезонність сільськогосподарського виробництва призводить до сезонності виробництва і в обслуговуючих сферах агропромислового сектора, що також викликає в певні періоди року додаткову потребу у фінансових, матеріальних і трудових ресурсах. При цьому, недостатній рівень забезпечення державною фінансовою підтримкою льонарської галузі України, нерегульований механізм ціноутворення, низька конкурентоспроможність льонарської продукції, не чітко законодавчо визначені ринки збуту виробленої продукції — причини, які не дають можливості належно розвиватися льонопромисловій галузі України.

Нестача коштів у сільськогосподарських підприємств льонопромислового підкомплексу призводить до проблем у взаєминах і з підприємствами агропромислового сектора, що забезпечують первинну переробку і зберігання льонопродукції [4, с. 48]. Крім того, сезонність сільськогосподарського виробництва і залежність його від природно-кліматичних умов, фінансові проблеми сільськогосподарських підприємств льонопромислового підкомплексу викликають проблеми і в переробних підприємствах агропромислового сектора, вимагаючих додаткових сховищ і фінансових ресурсів.

Вагомим джерелом підвищення ефективності льонарського виробництва є раціональне використання трудових ресурсів і зростання продуктивності праці на основі застосування прогресивних форм її організації та відповідних методів матеріального і морального заохочення працівників у досягненні високих кінцевих результатів. У зв'язку з цим, очевидна необхідність переведення всіх господарств та їх виробничих підрозділів на господарський розрахунок, самофінансування і самоуправління. У сучасних умовах лише наукова організація виробництва і праці може створити умови для високоефективного використання трудових ресурсів і всіх елементів льонарського виробництва.

ВИСНОВКИ

Шляхи підвищення ефективності льонопромислового виробництва, які забезпечують подальше збільшення обсягів виробництва продукції льону і зменшення витрат на її одиницю, передбачають комплекс таких основних заходів: збереження, відтворення і раціональне використання ґрунтів, підвищення їх родючості за рахунок правильної системи обробки та застосу-

вання сівозмін для нарощування віддачі прикарпатського гектару; удосконалення моделі оптимізації льонової виробництва з урахуванням критеріїв біологізації та екологізації землеробства; впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва; поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції; раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів; впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустріальних методів виробництва; розвиток льонарського виробництва на основі різноманітних форм власності і видів господарювання та створення для них рівних економічних умов, необхідних для самостійної та ініціативної роботи. Резервами підвищення ефективності льонарської галузі є, насамперед, нарощування урожайності й удосконалення ринку льонопродукції. А в реалізації цих заходів вкрай необхідна допомога держави для виробництва високоякісної конкурентоспроможної льонопродукції.

Література:

1. Виробництво льоноволокна та його використання / Карпець І.П., Скорчено А.Ф., Чурсіна О.П., Литвин З.Л., Семченко В.І., Защепкіна Н.М. — К.: Нора-прінт, 2002. — 128 с.
 2. Гаврилюк М.М., Саламатенко В.Н., Чехов А.В., Федорчук М.І. Олійні культури в Україні:

навч. посіб./ За ред. Саламатенко В.Н. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: Основа, 2008. — 420 с.

3. Головня О. М. Значення та перспективи відродження льонарства в підприємствах льонопродуктового підкомплексу // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнічного університету (економічні науки) / За ред. В.А. Рудьєва. — Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія "Люкс", 2010. — № 2 (10). — С. 139—144.

4. Залужний В.І., Шувар А.М., Войтович Р.М., Лебедев О.В. Дослідження технологій збирання льону олійного // Сільський господар. — 2011. — № 1—2. — С. 48—51.

5. Липський Ю.В. Підвищення економічної ефективності виробництва льону-довгунцю в Україні // Економіка АПК. — 2006. — № 4. — С. 37—42.

6. Льонарство / В.Г. Дідора, А.С. Малиновський, О.А. Дереча та ін.; за ред. В.Г. Дідори. — Житомир, 2008. — 486 с.

7. Скорченко А.Ф., Карпець І.П. та ін. Основи ведення льонарства в сучасних умовах. — К., 2009. — 232 с.

8. Чурсіна Л.А. Основи фундаментальних досліджень комплексної переробки луб'яних культур. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.А. Чурсіна, К.М. Клевцов, Є.О. Калінський. — Херсон: ВКФ "СТАР" ЛТД, 2009. — 172 с.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2012 р.

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ:

- відомості про автора (авторів): ім'я, по батькові, прізвище, вчене звання, вчений ступінь, посада і місце роботи, службова і домашня адреси (з поштовим індексом), контактний телефон;
- УДК;
- назва статті мовою оригіналу та англійською мовою;
- коротка анотація (2—4 речення) мовою оригіналу та англійською мовою;
- ключові слова;
- текст статті повинен мати такі необхідні елементи: вступ (формулюється наукова проблема, ступінь її вивченості, актуальність тієї частини проблеми, якій присвячена стаття), постановка задачі (формулюються мета і методи дослідження), результати (викладається система доведень запропонованої гіпотези, обґрунтовуються наукові результати), висновки (вказується наукова новизна, теоретична і практична значущість результатів дослідження, перспективи подальших розробок з цієї теми). Розділи повинні бути виділені;
- обов'язковий список використаних джерел у кінці статті;
- обсяг статті — 12—25 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків);
- шрифти найпоширенішого типу, текстовий шрифт та шрифт формул повинні бути різними;
- ілюстративний матеріал повинен бути поданий чітко і якісно у **чорно-білому** вигляді. Посилання на ілюстрації в тексті статті обов'язкові. До графіків та діаграм мають бути подані таблиці, на основі яких вони збудовані;
- разом із друкованою статтею треба подати її електронний варіант на CD носії або електронною поштою. Файл статті повинен бути збережений у форматі DOC для MS Word. Схеми, рисунки та фотографії слід записувати окремими графічними файлами форматів TIF, BMP, JPG, в імені яких зазначається номер ілюстрації у статті, наприклад pict 4.tif.

Редакція залишає за собою право на незначне редагування і скорочення, а також літературне виправлення статті (зі збереженням головних висновків та стилю автора). Надані матеріали не повертаються.

Адреса редакції: 04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29
для листування: 04112, м. Київ, а/с 61; ecomomy_2008@ukr.net
Тел.: (044) 458-10-73, 223-26-28, 537-14-33